

HASSAN B. SÂBİT VE KA'B B. MÂLİK'İN ŞİİRLERİNDE HZ. PEYGAMBER (SAV) İMAJI

Dursun Hazer*

Öz

Erken İslâmî Dönem (Sadru'l-İslâm)'de şiir önde gelen edebî sanatlardan biri olmuş ve aynı zamanda dönemin önemli olaylarına tanıklık etmiştir. Bu dönemin iki önemli Müslüman şairi vardır: Hassân b. Sâbit ve Ka'b b. Mâlik. Her iki şair de İslâm öncesi dönemde de şiir nazmetmişlerdi. Müslüman olduktan sonra İslâm'ı ve Hz. Peygamber'i savunan şiirler nazmetmişlerdir. Bu iki şair hem İslâmî temaları hem de İslâm öncesi döneminin değer ifade eden erdemlerini şiirlerinde dile getirmişlerdir. Bu çalışmada, zikredilen iki şairin Hz. Peygamber'i değerlendirme biçimleri üzerinde durulmuştur. Şiirler divanlarında geçen çeşitli kasidelerinden alınmıştır. Araştırma için örnek olabilecek beyit veya beyitler zikredilmiştir. Hz. Peygamber'in bir peygamber olarak bir de insan olarak karakter tasvirlerine yer verilmiştir. Şairler onun peygamber olarak tasvirlerinde Kur'an'ın anlamlarından yararlanmışlardır, insan olarak tasvirlerinde ise eski kültürün değerlerini kullanmışlardır. Bu iki hususu teyit eden, izaha kavuşturan örnekler serdedilmiştir. Bu değerlendirmeler İslâm öncesi şairlerinden birkaçının şiirleri örnek verilerek gerçekleştirilmiştir. Erken İslami Dönem şiirinin eski şiir geleneğinin bir devamı olduğu, ancak İslâm dininin anlamları ile muhtevasının zenginleştiği kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erken İslâm Dönemi (Sadru'l-İslâm), şiir, Hz. Muhammed (SAV), dinî anlamlar, Cahiliyye kültürü ve erdemleri, medih, fahr, Kur'an-ı Kerim.

The Image of Prophet Muhammad in Hassan b. Sabit's and Ka'b b. Malik's Poems

Abstract

Poetry has been one of the leading literary arts in the Early Islamic Period and it also has witnessed important events of the period. There are two Muslim poets of this period: Hassân b. Sâbit and Ka'b b. Mâlik.

* Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagatı Abd, e-posta: hazerdursun@gmail.com
Makale Gönderim Tarihi: 01.11.2018
Makale Kabul Tarihi : 26.12.2018

Both poets wrote poems in the pre-Islamic period. The two poets after becoming Muslims they wrote poems defending the Īslām and the prophet. The two poets expressed both their Īslamic meanings and the virtues of pre-Īslamic period in their poems. In this study it focused on the evaluations on Muhammad that written by the two poets for Muhammad. The sample poems were taken from the various odes found in their divan. The couplet or couplets which may be an example for the research are mentioned. It given Muhammad's character depictions as a prophet and as a human. Poets benefited from the meanings of the Quran on portraits of his as prophet. There are some examples are shown for uses the values of ancient culture in their descriptions as a human. These assessments are reviewed by giving examples of some of the poets of pre-Islamic poetry. It is concluded that the early Islamic period poetry was a continuation of the old poetry tradition, this result has been reached that Islam was enriched the meaning and content of poetry

Keywords: Early Islamic Period (Sadru'l-Īslām), poetry, Muhammad (All Prayers and Blessings of Allah be upon him), religious meanings, Pre-Islamic culture values, praise, pride, Qur'an.

Structured Abstract

The common theme of pre-Islamic Arabic poetry is the description of Bedouin life the Qur'ān was revealed in a culture that prized the poetic arts and the beauty of oral expression. Poetry was the most popular art. People lived all their values in their poems. That is why the art of poetry is an art that people value very much.

The prophet Muhammad knew the power of poetry in the Arab society, so he took advantage of the two poets poems to spread the message of Islam.

The work of Hassan Ibn Thabit and Ka'b b. Malik were instrumental in spreading the message of Muhammad, as poetry was an important part of Arab culture.

The prophet Muhammad supported these two poets. Muhammad prayed for them saying that the Angel Gabriel will support you as long as you defend Allah and His Prophet.

The work and words of Hassan Ibn Thabit are still regarded as the most beautiful in praise of Muhammad. Muhammad was so happy with

Hassan Ibn Thabit. Most importantly, poetry, which had once been shunned for representing the ideals of paganism, was brought into the service of Islam. Instead of praising the tribe or the tribe chief of the poet, the poem was used to praise Allah, to praise the Prophet, or to glorify and praise the heroes of Islam.

Hassân b. Thabit and Ka'b b. Malik's poetry in defence of the Muhammad contain references to contemporary events that have been useful in documenting the period. They were also Islam's first religious poets, using many phrases from the Qur'an in his verses. The work of Hassan Ibn Thabit and Ka'b b. Malik were instrumental in spreading the message of Muhammad, as poetry was an important part of Arab culture.

To be sure, Muslim poets hesitated at first to experiment with composing religious verse in the vernacular, so the two poets took advantage of the "Prophet Muhammad" figure in the Qur'an. Two poets benefited from the adjectives and depictions of the Prophet Muhammad in the Qur'an. The two poets described the Prophet Muhammad as the Qur'an passed.

The two poets praised the prophet Muhammad in two ways: the religious terms in the Qur'an and the values of the old tribal culture. The two poets received all religious themes from the Qur'an.

To praise the Prophet they used the following adjectives: Mubarak, the most reliable servant of Allah, faithful, light, the people of the best, friendly, ordering, guidance leader showing the right way, continuously renewed light, guide, discreet confirmed the most auspicious of people the most respectful of people to Allah, forerunner, free from all defects, merciful, teacher and mercy envoy.

The tribal values they use to Muhammad are: fair, brave, full moon, never lying, reliable, loyal, very valuable, noble, speaking chaste, hard as steel, clemency owner, not light scorpion, kerim, not ignorant, noble, Followings tolerant famous, honorable.

Most of the pre-Islamic positive values were also used in the Islamic period. Even these values have gained Islamic identity.

Giriş

Sadru'l-İslâm döneminin iki önemli şairi vardır, bunlar Hassân b. Sâbit ve Ka'b b. Mâlik'tir; Peygamber şairleri de olan bu şairler¹ aynı zamanda muhadram şairler olarak bir devri temsil etmişlerdir. Muhadram şairler ömürlerinin bir kısmını Cahilî² dönemde yaşamış, bu dönemin şiir geleneği içinde şiirlerini nazmetmişler, İslâm dini geldikten sonra Müslüman olmuş ve şiir nazmetmeyi sürdürmüşlerdir, bu dönemde İslâm'dan etkilenecek şiir nazmetmekle birlikte eski kültürün izlerinden kurtulamamışlardır, şiirlerinde bunun tezahürlerini yansıtmışlardır.³

Bu iki şair Hz. Peygamber'in Medine'ye gelişi ile birlikte şiirlerini Hz. Peygamber ve İslâm'ı savunmaya adanmışlardır; Hz. Peygamber'in Medine'deki tebliğ döneminde gerçekleşmiş tüm olaylarla ilgili şiirler nazmetmişlerdir. Şiirleri herhangi bir menfaat bekleme kaygısı ile olmayıp aksine onun hoşnutluğunu kazanma, ondan medet umma, onun sayesinde Allah'a yaklaşma gibi saikler içermekte olup bu yönler Arap şiirinde şairlerin göz önünde bulundurmadıkları hususlardır. Hz. Peygamber'i tasvir ve vasıfları yapmacık değil, gerçekçidir. Bu yüzden şiirlerindeki "peygamber" algısı dönemin bakışını da yansıtmaya açısından önemlidir. Bu çalışmada iki şairin şiirlerinde yansıtılan "Peygamber olarak Muhammed" ve "insan/karakter olarak Muhammed" ortaya konulmaya çalışılacaktır. İki şairin şiirlerinde iki ayrı yapının beslendiği kaynaklar ve bunun tezahürlerinin dil boyutunda aldığı şekiller tahlil edilmeye çalışılacaktır.

a) Peygamber olarak Hz. Muhammed (SAV):

Hz. Peygamber'in iki şairi şiirlerinde kendisine hitaplarında Muhammed⁴, Ahmed⁵, Mustafa⁶ "Nebî"⁷ "en-Nebî Muhammed"⁸ "en-Nebiyu'l-mursel"⁹, "er-Resûl"¹⁰, "Resûlullah"¹¹ "Resûlu'l-Melik"¹², "en-Nezîr"¹³ isimlerini zikretmişlerdir. "el-Mustafa" kelimesi Hz. Peygamber'in sıfatı ve ismi olarak kullanılmıştır.¹⁴ Aynı şekilde "Mahmûd" kelimesi Kâ'b b. Mâlik şiirinde Hz. Peygamber'in ismi, Hassân b. Sâbit'in şiirinde Allah'ın ve Hz. Peygamber'in sıfatı olarak kullanılmıştır.¹⁵

Hassân b. Sâbit ve Ka'b b. Mâlik'in şiirlerinde Hz. Peygamber dini bağlamı olan sıfatlarla nitelendirilmektedir: "Mubârek: kutlu, erdemli"¹⁶, "mubâreku'l-emr: işi kutsal"¹⁷, "emînullah: Allah'ın güvenilir zatı"¹⁸, "berr: sadık"¹⁹, "şihâb: parlak ışın, alev"²⁰ "hayru'n-

nâs: insanların en hayırlısı”²¹, “el-velî: dost, yakın”²² “el-emîr: emreden, reis”²³ “imâm: önder”²⁴, “İmâmu’l-Hudâ: el-Hudâ’nın önderi”²⁵, “el-mehdî: yol gösteren, hidayete erdiren”²⁶ “nûrun muceddud: yenilenen ışık”²⁷, “reşîd-murşîd: akli başında olan, doğruya iletici, sağduyulu/yol gösterici, rehberlik eden”²⁸, “musaddak: inanılabilir, muteber”²⁹, “hayru’l-beriyye: insanların en hayırlısı”³⁰ “etkâ’l-beriyye: insanların en muttakisi”³¹, “beşîr: müjdeleyen”³², “munzir: uyarıcı”³³, “nûr: ışık”³⁴, “hâdî: yol gösteren, rehber”³⁵, “abd: kul”³⁶, “muberre’ min külli ‘ayb her türlü kusurdan arınmış”³⁷, “zû rahmet merhametli”³⁸, “muhtedî: doğru, hak yol gösterilen”³⁹, “mu’allim: öğreten”⁴⁰, “Resûlü’r-rahme: merhamet elçisi”⁴¹

Şiirlerde kullanılan bu dini içerikli kelimelerin büyük ekseriyeti Kur’ân-ı Kerim’den alınmış anlamlardan oluşmakta olup çoğu Hz. Peygamber’i nitelendirmek için kullanılmıştır. “Mubârek” kelimesi Meryem (19/31) ayette Hz. İsa’nın ifadesinde geçmektedir. “Emîn” kelimesi Kur’ân’da birçok ayette, A’raf, (7/68), Şuarâ, (26/125) surelerinde geçmektedir. “Berr” Meryem, (19/32), Tûr, (52/28) surelerinde Allah’ın ve peygamberlerin sıfatı olarak zikredilmiştir. “Şihâb” Hicr, (15/18), Neml, (27/7); “imam” Bakara, (2/124); “Nûr”, “Reşîd-murşîd” Hûd, (11/78, 87, 97), Kehf, (18/17); “hayru’l-beriyye”, Beyyine, (98/7); “beşîr, nezîr” Bakara, (2/119), Mâide, (5/19), Sebe’, (34/28), Fâtir, (35/24); “hâdî”, el-A’raf, (7/186), en-Neml (27/81), Ra’d (13/7); “abd”, Bakara, (2/23), Enfal, (8/41), Kamer, (54/9); “el-muhtedî”, A’raf, (7/178) ayetlerde bazıları Allah, Hz. Peygamber için bazıları diğer peygamberler için kullanılan sıfat ve ifadelerdir.

Bu sıfatların yanında Hz. Peygamber’in şairleri onu Mekke’de kendisine peygamberlik verilmesinden vefatına kadar geçen süreç içindeki hal ve hareketlerini, insanların onu nitelendirmelerini dile getirmişlerdir. Bu nitelendirmeler de Hz. Peygamber’in bir peygamber olarak tasvirini içermesi yönünden önemlidir. Hassân b. Sâbit Mekke döneminde Hz. Peygamber’in mücadelesini, Müslümanlığı kabul edenlerin ona yaklaşımlarını şöyle tasvir etmiştir:

ثَوَى فِي قَرِيْشٍ، بَضْعَ عَشْرَةَ حِجَّةً،
يُدْكِرُ، لَوْ يَلْقَى خَلِيلاً مُؤَاتِبًا

Kureys’te on küsur yıl kaldı, uygun dost ile karşılaştığında anlatıyordu,

وَبِعَرَضٍ فِي أَهْلِ الْمَوَاسِمِ نَفْسَهُ، فَلَمْ يَزِمَنَّ يَوْي، وَلَمْ يَزِدَاعِيَا

Hacca gelen halka kendini anlatıyordu, ne bir yardımcı ne de dinini davet edene rastladı

فَلَمَّا أَتَانَا، وَاطْمَأْنَنْتُ بِهِ النَّوَى، فَأَصْبَحَ مَسْرُورًا، بِطَبِيبَةٍ، رَاضِيَا

Bize gelince ve uzaklık onu rahatlatınca Taybe'de sevinçli ve hoşnut oldu

وَأَصْبَحَ لَا يَخْشَى عِدَاوَةَ ظَلَمٍ قَرِيبٍ وَلَا يَخْشَى مِنَ النَّاسِ بَاغِيَا

Ne yakın bir zalimin düşmanlığından ne de insanların azgınlarından birinden korkar oldu

بِذَلْنَا لَهُ الْأَمْوَالَ مِنْ جَلِّ مَالِنَا، وَانْفُسَنَا، عِنْدَ الْوَعَى، وَالتَّاسِيَا

Tüm mallarımızı ona bağışladık, savaşta canlarımızı ona feda ettik

وَنَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ لَا رَبَّ غَيْرُهُ، وَإِنَّ كِتَابَ اللَّهِ أَصْبَحَ هَادِيَا⁴²

Allah'ın kendinden başka ilah olmadığını, Allah'ın kitabının hidayet edici olduğunu biliyoruz

Ka'b b. Mâlik de Mekke'de daveti esnasında müşriklerin Hz. Peygamber'e sihirbaz dediklerine işaret etmiştir:

وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ قَدْ قَالَ أَقْبِلُوا فَوَلُّوا وَقَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ سَاحِرٌ⁴³

Allah'ın elçisi onlara: "Geliniz" demişti, sırtlarını döndüler ve "Sen ancak bir sihirbazsın" dediler.

Hiz. Peygamber Mekke'den Medine'ye gelince Ensar ona sahip çıktı, her durumda onun yanında durdu, Bedir savaşı ile ilgili nazmettiği şiirinde Ka'b b. Mâlik bunu dile getirmiştir:

وَفِينَا رَسُولَ اللَّهِ وَالْأَوْسَ حَوْلَهُ لَهْ مَعْقَلٌ مِنْهُمْ عَزِيزٌ نَاصِرٌ

Allah'ın elçisi içimizde Evs de etrafında, onun onlardan erişilmez bir sığınağı ve yardımcısı var

وَجَمْعُ بَنِي النَّجَارِ تَحْتَ لَوَائِهِ يُمَشُّونَ فِي الْمَآذِي وَالنَّقْعُ ثَائِرٌ

Benu'n-Neccâr'ın hepsi sancağının altında, zırhlar içinde yürüyorlar, ortalık toz duman

وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ بِالْحَقِّ ظَاهِرٌ⁴⁴ شَهِدَنَاهُ بِأَنَّ اللَّهَ لَا رَبَّ غَيْرُهُ

Rabbin dışında ilah olmadığına ve Allah'ın elçisinin hak ile aşikâr olduğuna tanıklık ettik

Hız. Peygamber İslâm inancı ve ahlâkı ile kendisine inananları şereflendirdiği gibi siyasi olarak paramparça, küçük kabileler halinde duran Arap toplumunu ümmet olma bilincine de ulaştırmıştır. Ka'b b. Mâlik bu durumu şöyle dile getirmiştir:

لَمْ إِلَهَ بِهِ شَعْنَا وَرَمَّ بِهِ
أُمُورَ أُمَّتِهِ وَالْأَمْرَ مُنْتَبِشِرٌ⁴⁵

İlah onunla dağınık işleri topladı, işler darmadağın iken onunla milletin işlerini düzeltti

Hassân b. Sâbit Hız. Peygamber'in üzerinde nübüvvet mührünün olduğunu ifade etmiştir. Peygamberlik vasıflarından biri olarak anlatılan bu özelliğe işaret önemlidir:

أَعْرُ، عَلَيْهِ لِلنُّبُوءَةِ خَاتَمٌ
مِنَ اللَّهِ مَشْهُودٌ يُلُوحُ وَيُشْهَدُ

Allah katından verilmiş üzerinde nübüvvet mührü vardır, görülür ve seyredilir

وَضَمَّ إِلَاهَهُ اسْمَ النَّبِيِّ إِلَى اسْمِهِ

إِذَا قَالَ فِي الْخَمْسِ الْمُؤَذِّنُ أَشْهَدُ⁴⁶

Allah isminin yanına Nebi'nin ismini ekledi, beş vakitte müezzin okuduğunda buna tanıklık ederim

Şairler Hız. Peygamber'in kişiliğine büyülenmiş bir haldeydi, bir bakıma onu insanüstü görüyorlardı, Hassan bu hususu dile getirmiştir:

وَأَحْسَنُ مِنْكَ لَمْ تَرْقَطْ عَيْنِي
وَأَجْمَلُ مِنْكَ لَمْ تَلِدِ النِّسَاءَ

Senden güzelini gözlerim asla görmedi Senden güzelini kadınlar doğurmadı

خُلِقْتَ مُبْرَأً مِنْ كُلِّ عَيْبٍ
كَأَنَّكَ قَدْ خُلِقْتَ كَمَا تَشَاءُ⁴⁷

Her türlü kusurdan arınmış yaratıldın Sanki sen istediğin gibi yaratıldın

Sahabenin ona olan hayranlığını ifade eden şiirlere en iyi örnek de Hız. Peygamber'in hem dini vasıfları hem de Cahiliye'de değer ifade eden vasıflarla anıldığı şu beyitlerdir:

تالله ما حملت انثى ولا وضعت مثل النبي رسول الرحمة الهادي

Allah'a ant olsun hiçbir kadın rahmet hidayet elçisi Nebî gibisini doğurmadı

ولا بَرَأَ اللهُ خَلْقًا مِنْ بَرِيَّتِهِ أَوْفَى بِذِمَّتِ جَارٍ أَوْ بِمِيعَادِ

Allah mahlûkatından komşusunun zimmetine veya sözleşmesine en sadık birini yaratmadı

من الذي كان نورًا يُستضاءُ به مباركُ الأمرِ ذا عدلٍ وارشادٍ

Kendisiyle aydınlanan ışık, işi kutlu, adaletli ve yol gösterici olan kim vardır!

مُصِدِّقًا لِلْبَيِّنِ الْأَيْ سَلَفُوا وَأَبْدَلُ النَّاسِ لِلْمَعْرُوفِ لِلْجَادِي⁴⁸

Kendinden önceki Nebileri tasdik eden, aç olana iyilikte bulunmada insanların en cömerdi

Hz. Peygamber sayesinde Medine'ye hidayet indiğini, onun İslâm'ı meşitlerde Kur'ân okuyarak yaydığına işaret etmişlerdir:

198

نَبِيٌّ يَرَى مَا لَا يَرَى النَّاسُ حَوْلَهُ وَيَتْلُو كِتَابَ اللَّهِ فِي كُلِّ مَسْجِدٍ⁴⁹

O etrafındaki insanların görmediğini gören Elçi'dir, her meşitte Allah'ın kitabını okumaktadır

Hz. Peygamber Bedir savaşına katılmış, savaş sonrası müşriklerin ölümlerine seslenmiştir, Hassân b. Sâbit bununla ilgili şöyle demiştir:

يُنَادِيهِمْ رَسُولُ اللَّهِ مَا قَدَفْنَا هُمْ كِبَاكِبَ فِي الْقَلْبِيبِ

Allah'ın elçisi onlara seslenir, Kalabalık sürüyü Kalîb kuyusuna attığımızda

أَلَمْ تَجِدُوا حَدِيثِي كَانَ حَقًّا وَأَمْرُ اللَّهِ يَأْخُذُ بِالْقُلُوبِ⁵⁰

Sözümün gerçek olduğunu ve Allah'ın kalpleri kavradığını gördünüz mü?

Şairler Hz. Peygamber'in Allah tarafından desteklendiğini ifade etmişlerdir:

فَأَنْزَلَ رَبِّي لِلنَّبِيِّ جُنُودَهُ وَأَيَّدَهُ بِالنَّصْرِ فِي كُلِّ مَشْهَدٍ⁵¹

Allah Nebisine ordusunu indirdi, onu her yerde zaferle destekledi

Hassân b. Sâbit'in aşağıdaki beyitleri Tevbe Suresi (9/128) ayetinden ilham alınarak inşad edilmiştir, Hz. Peygamber'in sıfatları dile getirilmiştir:

امامٌ لهم يهديهم الحقَّ جامدا   مُعَلِّمٌ صِدْقٍ إنْ يُطِيعُوهُ يَسْعُدُ

Onların imamıdır, gayret göstererek onları doğru yola iletir, doğru öğretmendir, ona itaat edenler mutlu olur

عَفُوٌّ عن الزلاتِ يَقْبَلُ عُذْرَهُمْ   وإنْ يُحْسِنُوا فاللهُ بالخيرِ أجودُ

Küçük hataları affeder iyilikte bulduklarında özürlerini kabul eder, Allah hayra çok cömerttir

عَزِيزٌ عليه أنْ يَحِيدُوا عن الهدى   حريصٌ على أنْ يَسْتَقِيمُوا وَيَهْتَدُوا

Hidayetten sapmaları ona zor gelir, dosdoğru hidayet üzerine olmaların hırs gösterir

عَطُوفٌ عليهم لا يَنْتَقِي جناحَهُ   إلى كَنْفٍ يَخْنُوا عليهم وَيَمْهَدُوا⁵²

Şefkatli, açık kalplidir, yanındakilere etrafını toplamaz, onları sevip esirger, yanına yer açar

Yukarıda birkaç örneğini zikrettiğimiz Hassân b. Sâbit ve Ka'b b. Mâlik'in şiirlerinde kelime yapısı, anlam ve üslup olarak Kur'ân'ın etkisi görülür; bu etkinin bir sonucu olarak ifadelerde akıcılık, anlamda netlik, kelimelerde incelik ve zarafet vardır. Ka'b'ın şu şiirine bakalım, her beytinde anlam, üslup ve kelime yapısında belirtilen bu yapı tezahür etmektedir:

وفينا رسول الله نتبع أمره   إذا قال فينا القول لا نتطالع

Allah'ın elçisi içimizde emrine uyarız, içimizde bir söz söylediği zaman ondan başkasını dikkate almayız

تَدَلَّى عليه الروحُ من عند ربه   يُنَزَّلُ من جِوِّ السماءِ ويُرْفَعُ

Rabbi katından ona Ruh indi, O gökyüzünden indirilir ve yükseltilir

وقال رسول الله لما بدوا لنا   إذا ما اشتهى أَنَا نُطِيعُ ونسمعُ

Allah'ın elçisi istediği zaman itaat ettiğimizi ve dinlediğimiz bizde zahir olunca dedi ki

وقال رسول الله لما بدوا لنا ذروا عنكم هَوَلِ الْمَنِيَّاتِ واطمَعُوا

*Allah'ın elçisi bizde zahir olunca dedi ki, ölüm korkusunu
üzerinizden atın, istekli olun*

وكونوا كمن يشري الحياة تقرباً إِلَى مَلِكٍ يُحْيَا لَدَيْهِ وَيُرْجَعُ

*Katında hayatın ve geri dönüşün olduğu krala yaklaşmak için
hayattan vaz geçen gibi olun*

ولكن خذوا أسيافكم وتوكلوا عَلَى اللَّهِ إِنَّ الْأَمْرَ لِلَّهِ أَجْمَعُ⁵³

*Ancak kılıçlarınızı alın, Allah'a tevekkül ediniz, zira tüm işler
Allah'a aittir*

Hız. Peygamber'e Allah'ın gizli ve aşıkâr sırları haber verdiğini belirtirler:

وَالْعَزِيزُ اللَّهُ يُخْبِرُهُ بِمَا تُكِنُّ سَرَيرَاتُ الْأَقْوَامِ⁵⁴

*Muhammed ki el-Azîz olan Allah ona sözlerin gizli olanı da açık
olanını da haber veriyor*

200 Ka'b şiirinde Hız. Peygamber'in Yahudileri de İslâm'a davet ettiğini belirtmiştir:

وقد أوتوا معا فهما وعلما وجاءهم من الله النذيرُ

*Onlara anlayış ve ilim birlikte verilmişti, onlara Allah'tan bir
uyarıcı geldi*

نذيرٌ صادقٌ أدى كتاباً وَأَيَاتٍ مَبِينَةٍ تُنِيرُ

*Bir kitabı, insanların hoşuna giden apaçık ayetleri tebliğ eden
doğru bir uyarıcı,*

فقالوا ما أتيت بأمرٍ صادقٍ وَأَيَاتٍ مَبِينَةٍ تُنِيرُ

*Onlar dediler ki, sen doğru bir şey, yolu aydınlatan apaçık ayetleri
getirmedin*

فقال: بلى لقد أدتُ حَقاً يُصَدِّقُنِي بِهِ الْفَهْمُ الْخَيْرُ⁵⁵

*O dedi ki, ben gerçekten hakkıyla onları ilettim, beni anlayışlı,
deneyimli kişi doğrular*

Ka'b b. Mâlik ve Hassân b. Sâbit'in şiirlerinde Kur'ân'dan alıp kullandıkları dini temaların bazıları sonraki asırlarda siyasi-dinî anlama bürünmüşlerdir. Meselâ, Kur'ân'da (Meryem, 19/69, Kasas, 28/15; En'am, 6/65, Kamer, 54/51) gibi birçok ayette geçen şi'a (tarafdar) kavramını Ka'b b. Mâlik şiirinde kullanmıştır:

وأشياء أحمد إذ شايَعُوا   على الحق ذي النور والمنهج⁵⁶

Ahmed'in taraftarları aydınlık ve doğru metodu olan hak'ka uyduklarında

Buna benzer kullandığı bir kavram da "hizbu'l-ilah"tır. Kur'an-ı Kerim'de Mucadele, (58/22)'de geçmektedir. Bedir Savaşı ile ilgili nazmettiği şiirinde Ka'b Mekke müşrikleri ile Medineli Müslümanları kıyaslayarak şöyle demiştir:

ليس سواؤ وشى بين أمرهما   جذبُ الاله وأهلُ الشرك والنصب⁵⁷

İkisi denk değildir, aralarında büyük fark vardır, İlah'ın partisi ile şirk koşan ve puta tapan halk arasında

Aktarılan bu örneklerin tümü Hz. Peygamber'in Peygamber olarak kişiliği, insan olarak karakteri ve insanlar tarafından onun algılanışını gösteren, Hz. Peygamber'in siretine önemli deliller içermektedirler. Şairler onun Peygamber olarak kişiliğini Kur'an'dan öğrenmişlerdir. Nitelemelerinde Kur'an'ın ifade ve anlamlarını onun için kullanmışlardır. Araplar İslâm öncesi putperest bir toplum olduğu için İslâm'ın getirdiği tüm değerleri, bunları ifade eden literatürü olduğu gibi aynen alıp aktarmışlardır. Arapların zihin dünyasında kabile değerleri yanında hiç bilmedikleri bir değerler sistemi oluşmaya başlamıştır.

b) İnsan/karakter olarak Muhammed

Muhadram şairler Müslüman olduktan sonra nazmettikleri şiirlerinde içinde yetiştikleri Cahiliye kültürünü özellikle İslâm ile çelişmeyen değerleri işlemeye devam etmişlerdir. Erdemleri ifadede eski şiirin geleneği üzerine bu şiirin değerlerini ve kelime yapısını kullanmışlardır. Medih, hiciv, fahr ve mersiyelede bu yapının tezahürleri görülmektedir.

Cahiliye Arap edebiyatında bir methin değer görmesi için erkeklerin dört vasıf ile nitelendirilmesi uygun görülmüştür; bunlar, insanları hayvanlardan ayıran akıl, şecaat, adalet ve iffet gibi vasıflardır. Burada zikredilen her vasıf, içinde başka vasıfları barındırmıştır. Akıl vasfı içinde derin görüşlülük, hayâ, sözlü ifade etme, siyaset, yeterlilik, delille çürütme, ilim, hilim gibi sıfatlar; iffet kavramı içinde açgözlü olmama, kanaat etme, elbise temizliği gibi vasıflar; şecaat kavramında himaye, savunma, intikamını alma, düşmanı yenme, heybet, dengini öldürme, ıssız çöllerde yok alma; adalet kavramı içinde ise cömertlik, bağışta bulunma, isteyene verme, misafirlere ikramda bulunma gibi vasıflar içermektedir. Ayrıca bu dört vasıftan birkaçının aynı anda bir kişide bulunması onu sabır, vefa gibi niteliklere sahip kılar.⁵⁸ Kudâme b. Cafer'in zikrettiği bu sıfatlar kişinin karakterini oluşturan manevî değerleri içermekte olup fiziksel özellikler bunlara dâhil değildir. Medih ve fahre de konu olan bu değerlerden “intikam alma” hariç tutulursa diğerlerinin İslâmî değerler sisteminde dinî içerikler de kazanarak değer olma özelliklerini sürdürdükleri görülmektedir.

Yukarıda örneklerle zikredildiği gibi Hz. Peygamber'in dini vasıfları Kur'an'ın nitelendirmeleri ile aynıdır. Ancak insan olarak kişiliği ve karakteri anlatılırken Cahiliye kültürünü temsil eden kelime yapısı kullanılır ve bu iki anlam dünyası bir arada zikredilerek mezcedilir. Onun karakterini nitelendirmek için neredeyse Cahiliyenin tüm erdemleri zikredilmiştir. Bu erdemler aşağıda beyitler şahit gösterilerek zikredilmiş, yeri geldikçe Cahiliye şiirinden örnekler de serdedilmiştir.

Ka'b b. Mâlik Hz. Peygamber'i şöyle nitelendirmiştir:

فينا الرسول شهابٌ ثم يتبعه نورٌ مضيءٌ له فضلٌ على الشهبِ

Elçi içimizde o akan yıldızdır, bundan da öte onu aydınlık veren bir ışık izler, onun yıldızlara lütfu vardır

الحقُّ منطقتُهُ والعدلُ سيرتُهُ فمن يُجِبُهُ إليه يَنجُ من تَبِيبِ

Hak/gerçeklik /düşüncesi/sözüdür, adalet davranış tarzıdır, Kim onun çağrısına katılırsa ziyandan kurtulur

نَجِدُ الْمَقْدَمَ ماضِي الهمم مُعْتَرِمٌ حين القلوب على رجفٍ من الرعبِ

Cesur bahadırıdır, kalpler korkudan titrerken o maksadını icra eden kararlıdır

يَمْضِي وَيُدْمُنُنَا عَنْ غَيْرِ مَعْصِيَةٍ   كَأَنَّهُ الْبِدْرُ لَمْ يُطْبِعْ عَلَى الْكَذِبِ

O maksadını icra eder, isyandan uzak tutarak bizi teşvik eder, sanki dolunaydır, mizacına yalan hiç bulaşmamış

بَدَا لَنَا فَاتَّبَعْنَاهُ نُصَبَدِّقَهُ   وَكَذَّبُوهُ فَكُنَّا أَسْعَدَ الْعَرَبِ⁵⁹

Bize görünür görünmez tasdik ederek ona uyduk, onu yalanladılar, biz ise Arapların en mutlusuyuz

Bu beyitlerde geçen “necdu’l-mukaddem”, “mâdî’l-hemm”, “mu’tezim”, “keennehu’l-bedru” gibi vasıflar Cahilî şiirde çok işlenen konulardır, el-Hansâ kardeşi Sahr için bu temaları çok kullanmıştır.⁶⁰ Ka’b bir beytinde Hz. Peygamber’i “ehu sikatin” “güvenilir ifadeleri ile vasıflandırmıştır:

فَمَا كَرُهُ فَأَنْزَلَهُ بِمَكْرٍ   وَمَحْمُودٌ أَحْوَثُ ثِقَةٍ جَسُورٍ⁶¹

Ona tuzak kurdu, tuzağı başına geçirdi, Mahmud güvenilirdir, cesurdur

“Ehû sikatin” kelimesi Cahiliye şiirinde “vefakâr” anlamında⁶² medih için kullanılan bir kelime olarak çok geçmektedir, Antera bir beytinde şöyle demiştir:

فِيهِمْ أَحْوَثُ ثِقَةٍ يُضَارِبُ نَارِلًا   بِالْمُشْرِفِيِّ وَفَارِسٍ لَمْ يَنْزِلْ⁶³

Onların içerisinde piyade olarak kılıcıyla vuruşanlar olduğu gibi süvari vuruşan güvenilir/vefakâr kişiler de vardır

Zuheyr b. Ebî Sulmâ da Herim b. Sinan’ı methederken bu kelimeyi kullanmıştır:

أَحْوَثُ ثِقَةٍ لَا تَتْلَفُ الْخَمْرَ مَالَهُ   وَلَكِنَّهُ قَدْ يَتْلَفُ الْمَالَ نَائِلَهُ⁶⁴

Güvenilirdir, içki malını tüketmez, malını cömertliği ve bağışları tüketir

el-A’şa cesur anlamında “mukaddem” kelimesini kullanmıştır:

كَتَبْتُ الْمَقْدَمَ غَيْرَ لَابِسِ جَنَّةٍ   بِالسَّيْفِ تَضْرِبُ مُعْلِمًا أَبْطَالَهَا⁶⁵

*Sen zırh bile giymeden açıktan ortaya çıkıp düşmanların
kahramanlarına darbeler vuransın*

Hassân b. Sâbit Hz. Peygamber’i vasıflandırırken onu “küçük taşlara ayak basanların en hayırlısı” şeklinde nitelendirmiştir:

يا خَيْرَ مَنْ وَطِئَ الْحَصَى لَا تَبْعِدُ⁶⁶

Ey küçük taşlara ayak basanların en hayırlısı, uzaklaşma!

Aynı ifadeyi el-A’şâ da medih bağlamında kullanmış ve şöyle demiştir:

ولقد نزلت بخير من وطئ الحصى⁶⁷

Çakıl taşlarına ayak basanların en hayırlısına konuk oldum

Ka’b b. Mâlik’in şu beyitte Hz. Peygamber’i vasıflandırırken kullandığı “dili iffetli” ve “tertemiz elbiseli” kelimeleri yukarıda Kudâme b. Cafer’den aktardığımız bilgilere göre eski kültürde akıl ve iffet kavramları içinde yer alan sıfatlardan oluşmaktadır.

ومواعظٍ مِن رَّبِّنَا نُهْدِي بِهَا   بِلِسَانٍ أَرْهَرَ طَيِّبِ الْأَثْوَابِ⁶⁸

*Rabbimizden gelen öğütlerle doğru yolu buluruz, dili iffetli,
elbiseleri tertemizin diliyle*

Aynı şekilde Ka’b b. Mâlik’in Hz. Peygamber’i nitelendirdiği aşağıdaki beyitlerde geçen “reîs”, “sulb: sert”, “mustabir: sabırlı/metanetli”, “reşîdu’l-emr: işi doğru/kâmil”, “zû hükmin ve ilmin ve hilmin: hüküm, ilim ve “lem yekun nezefen hafîfa: hilim sahibi”, hafif meşrep değil”, “kerîm/asil” gibi vasıflar da eski kültürde değer ifade eden vasıflardandır.⁶⁹

رئيسهم النبي وكان صلباً   نقي القلبٍ مُصطبراً عرُوفاً

*Onların reisleri Nebîdir, çelik gibi sert, Kalbi temiz,
sabırlı/metanetli, dili ve kalbi iffetli*

رُشِيدُ الْأَمْرِ ذُو حُكْمٍ وَعِلْمٍ   وَجَلْمٍ لَمْ يَكُنْ نَزَقًا خَفِيفًا⁷⁰

İşi doğru/kâmil, hüküm, ilim ve hilim sahibi, hafifmeşrep cahil değil,

رسول الله مصطبرٌ كريمٌ   بأمر الله ينطق إذ يقول⁷¹

Allah 'ın elçisi sabırlı, kerimdir, söz söylediğinde Allah 'ın emriyle konuşur

Aşağıdaki beyitlerde şair Hz. Peygamber'i "devenin taşıdığı en hayırlı varlık", "yaratıkların en muttakisi" "beşir/müjdecî", "munzir/uyarıcı", "nûr/ışık" gibi dini içerikli ifadelerin yanında, "erûme/soyunun asil oluşu", "mâcid/şanlı, seyyid/beyefendi oluşu", "cahfel/şeref ve kerem sahibi oluşu" "hasebi en yüce", "sirâc fi'd-ducâ/karanlıkta kandil" gibi eski değerleri ona yakıştırmaktadır:

نَبِيٌّ لَهُ فِي قَوْمِهِ ارْتُ عَزَّةٌ   وَأَعْرَاقُ صَدَقٍ هَدَّبَتْهَا أَرْوْمُهَا⁷²

O öyle Nebidir ki kavmi içinde izzetli mirası, neseplerinin güzelleştirdiği dosdoğru kökleri vardır

على خير من حَمَلَتْ نَاقَةٌ   وَأَتَقَى الْبَرِيَّةَ عِنْدَ النَّقِيِّ

Devenin taşıdığı en hayırlı varlığa, takvada yaratıkların en hayırlısına

على سيد ماجدٍ جَحْفَلٍ   وخير الأنام وخير اللُّهْمَا

Soylu, cömert Reis 'e, insanların ve cömertlik yapanların en hayırlısına

له حسبٌ فوق كل الأنام   من هاشمٍ ذلك المُرْتَجَى

O ümit edilenin tüm beşerin fevkinde olan Haşim 'den soyu vardır

نَخْصُ بِمَا كَانَ مِنْ فَضْلِهِ   كَانَ سِرَاجًا لَنَا فِي الدُّجَى

Onun lütfuyla ayrıcalıklı olduk, karanlıkta bize kandil oldu

كَانَ بَشِيرًا لَنَا مُنْذَرًا   وَنُورًا لَنَا ضَوْؤُهُ قَدْ أَضَا⁷³

Bizim müjdecimiz, uyarıcımız oldu, ışığı aydınlık veren bir ışığımız oldu

Cahilî şair Evs b. Hacer şöyle demiştir:

بني أم ذي المال الكثير يرونه
وإن كان عبدا سيد القوم جحفلا⁷⁴

*Çok mal sahibi annenin çocukları, işin sahibi, asil reis insanlar
olsa da zannediyorlar ki*

Aynı şekilde Ebu't-Timmihân el-Kaynî⁷⁵ de benzer şekilde medih vasıflarını kullanmıştır.

إذا قيل أي الناس خير قبيلةً
وأصبر يوماً لا تُؤارى كواكبه

Denilse ki kabile yönünden insanların en hayırlısı hangisidir?

Yıldızları kaybolmayan güne/savaşa karşı en sabırlı olanı

فإن بني لأم بن عمرو أرومةً
سمت فوق صعّب لا تُنال مر أقبه

Soy kökü, izzet ve şeref yönünden Benû Le'm b. Amr

Göz erdirilemeyecek derecede Sa'b'in üzerine çıktı

أضاءت لهم أحسابهم ووجوههم
دجى الليل حتى نظم الجرع ناقبه⁷⁶

*Onların hasepleri ve yüzleri/asaletli olmaları onlar için gece
karanlığını aydınlattı, öyleki boncuğu delen onu dizebildi*

206

Hassân b. Sâbit iki farklı şiirinde Hz. Peygamber için “şiyetuhu el-vefâ/karakteri vefa üzerine kurulu”, “mâcid/şan şeref sahibi soylu”, “affe'l-halîka/huyu iffetli”, “râfi'a'l-e'mâd/direkleri yüksek, soylu ulu”, “semha'l-halîka/hoşgörülü”, “tayyibi'l-e'vâd/kökü asil, soylu” “misle'l-hilâl” gibi vasıfları kullanır. Ancak şair bu vasıfları Cahiliye kültüründe olduğu gibi kabile asabiyetinden değil, onun sayesinde Allah katında mükâfat elde etmek için yaptığını ifade etmektedir. Bu nokta, iki şiir türünün farklı dürtülerini göstermesi açısından önemlidir:

هجوت محمدا فأجبت عنه
وعند الله في ذلك الجزاء

*Muhammed'i hicvettin ben onu savundum, bunun Allah katında
karşılığı var*

هجوت مباركا براً حنيفا
أمين الله شيمته الوفاء⁷⁷

*Sen mübarek/kutlu, iyi, Allah'ı birleyen, Allah'ın emini, karakteri
vefa olanı hicvettin,*

والله ربي لا تفارق ماجدا
عفا الخليقة ماجدا الأجداد

*Allah'a ant olsun Rabbim biz bir soyluyu terk etmiyoruz, karakteri
iffetli, ataları soylu olanı*

مُنْكَرًا يَدْعُو إِلَى رَبِّ الْعُلَى   بَذَلَ النَّصِيحَةَ رَافِعَ الْأَعْمَادِ

*İhsanı sebebiyle Yüce Rab'be dua eder, nasihati irşadı verimli,
direkleri yüksek/asil ve yüce soya mensup*

مِثْلَ الْهَيْلَالِ مُبَارَكًا ذَا رَحْمَةٍ   سَمَحَ الْخَلِيقَةَ طَيِّبَ الْأَعْوَادِ⁷⁸

Hilal gibi bereketli, i rahmet sahibi, hoşgörülü, iyilik sahibi

Zuheyr b. Ebî Sulma bir beytinde şöyle demiştir:

حَامِيَ الذَّمَارِ عَلَى مَحَافِظَةٍ   الْجُلَى أَمِينٌ مُغَيَّبِ الصَّدْرِ⁷⁹

Onur ve şerefi koruyan, yüce hasletlere sahip

Sahibinin göz önünde olmayan şeylere karşı güvenilir

el-A'şâ Hevze b. Ali el-Hanefî'yi benzer vasıflarla övmüştür:

إِلَى مَلِكِ كَهْلَالِ السَّمَاءِ   أَزْكَى وَفَاءً وَمَجْدًا وَخَيْرًا

Gökyüzü Hilali gibi bir krala ki

En vefalı, şanı yüce cömertliği çok

طَوِيلِ النِّجَادِ رَفِيعِ الْعِمَادِ   يَحْمِي الْمُضَافَ وَيُعْطِي الْفَقِيرَا

Kılıç bağı uzun, çadır direği yüksek

Konuğu himaye eden, fakire veren

أَهْوَذَ أَنْتَ امْرُؤًا مَاجِدًا   وَبَحْرَكَ فِي النَّاسِ يَغْلُو الْبُحُورَا⁸⁰

Ey Ehvez! Sen şan şeref sahibisin

Senin deniz gibi cömertliğin diğer denizlerden yücedir

Hız. Peygamber “ıffetli”, “zımmetine vefakâr”, “ıyılık yapan ancak başa kakmayan”, “kabilesi en asil, ataları asil, Mekke’nin en asil yerlisi/ebtahî” olarak vasıflandırılır:

أَعْفُ وَأَوْفَى ذِمَّةً بَعْدَ ذِمَّةٍ   وَ أَقْرَبَ مِنْهُ نَانِلًا لَا يُنْكَدُ

Bir zımmetten sonra diğetine en vefalı ve en ıffetlisi

Başa kakma ile bulanmamış ıyılık yapmaya en yakın

أَكْرَمَ حَيَاتًا فِي الْبَيْوتِ إِذَا انْتَمَى   وَأَكْرَمَ جَدًّا أَبْطَحِيًّا يُسَوِّدُ⁸¹

Kendisine mensup olma yönünden evlerin/kabilenin en asili

Reislik yapma yönünden ataları en asil, Mekke’nin asili/ebtahî

el-Hutay’a’nın bu nitelendirmelere benzer şiiri vardır:

أُولَئِكَ قَوْمٌ إِنْ بَنَوْا أَحْسَنُوا الْبِنَا   وَإِنْ عَاهَدُوا أَوْفُوا وَإِنْ عَقَدُوا شَدُّوا

Onlar öyle bir kavimdir ki inşa ettiklerinde en iyi inşa ederler

Söz verdiklerinde yerine getirirler, bir akit yaparlarsa sıkı yaparlar

وَإِنْ كَانَتِ النَّعْمَاءُ فِيهِمْ جَزْؤًا بِهَا   وَإِنْ أَنْعَمُوا لَا كَدَّرُوهَا وَلَا كَدُّوا⁸²

Kendilerinde nimet olursa yeteri kadar verirler

İyilik ettiklerinde de onu bulandırmazlar, yorup bıktırmazlar

Hız. Peygamber komşusunun zımmetine ihanet etmeyen kişidir:

يَا حَارِمْنَ يَغْدِرُ بِذِمَّةِ جَارِهِ   مِنْكُمْ فَإِنَّ مُحَمَّدًا لَمْ يَغْدِرْ⁸³

Ey Hâris komşusunun zımmetine sizden kim ihanet etti, kesinlikle Muhammet ihanet etmedi.

Hassân b. Sabit’in Bedir savaşına gidişini vafederken Hız. Peygamber için yaptığı nitelendirmeler de dinî ve eski kültüre ait vasıflardan oluşmaktadır:

مُسْتَشْعِرِي حَلْقِ الْمَآذِي يَقْدُمُهُمْ   جَلْدُ النَّجِيرَةِ مَاضٍ غَيْرُ عَدِيدٍ

*Beyaz zırhını kuşanmış onlara doğru ilerliyor, metanetli, kararlı,
korkmaksızın*

أُعْنِي الرَّسُولَ فَإِنَّ اللَّهَ فَضَّلَهُ   عَلَى الْبَرِيَّةِ بِالتَّقْوَى وَبِالْجُودِ

*Elçî'yi kastediyorum, zira Allah onu tüm insanlara takva ve
cömertlik yönünden üstün kıldı*

فِينَا الرَّسُولَ وَفِينَا الْحَقُّ نُنَبِّئُهُ   حَتَّى الْمَمَاتِ وَنَصْرٌ غَيْرٌ مَحْدُودٌ

*İçimizde Elçi var, içimizde ölene dek uyduğumuz Hak var, zafer
sınırlı değil*

مَاضٍ عَلَى الْهَوْلِ رِكَابٌ لَمَّا قَطَعُوا   إِذَا الْكُفْمَاءُ تَخَامَوْا فِي الصَّنَادِيدِ

*Korkuyu yenendir, savaşın şiddetinde süvariler sığınak ararken o
önde Müslümanlar ona sığınır*

وَإِفٍ وَمَاضٍ شِهَابٌ يُسْتَضَاءُ بِهِ   بَدْرٌ أَنَارَ عَلَى كُلِّ الْأُمَامِجِيدِ

*Sözünde durandır, sağlam iradeli, kendisiyle aydınlanan alev, tüm
eşrafa aydınlık veren dolunaydır*

مُبَارَكٌ كَضِيَاءِ الْبَدْرِ صُورَتُهُ   مَا قَالَ كَانَ قَضَاءً غَيْرَ مَرْدُودٍ⁸⁴

*Eşkâli dolunayın ziyası gibi kutludur, ne dediye reddedilmeksizin
yerine getirilendir*

Sonuç

Erken İslâm Dönemi şiirleri o dönemin en iyi tanığı olarak durmaktadır, bu yönüyle Kur'ân-ı Kerim ve hadislerin dışında üçüncü kaynak olma özelliğini taşımaktadır. Bu sebeple şiirlerde vafedilen Hz. Peygamber imajı, Kur'an'ın ortaya koyduğu bir şahsiyet yanında sahabenin ve toplumun ona bakışını yansıtması açısından önemlidir. Bu çalışmada iki İslâm Şairinin Hz. Peygamber'i kendi gözleriyle ve insanların algılayışlarıyla bize yansıtmışları incelenmiştir. Yansıttıkları peygamber imajı Allah'ın elçisi, tebliğci ve insan olarak iki boyutludur. Elçi olarak yaklaşımları Kur'ân paralelindedir, Kur'ân'da geçen Hz. Peygamberle ilgili nitelendirmeleri olduğu gibi almışlardır. Ancak insan olarak onu tasvirlerinde Cahiliyenin değerler sisteminden yararlanmışlardır; onun methe konu olan manevi değerlerini dile getirmişlerdir. Fizikî tasvirlere rastlanılmamaktadır. Cahiliye

değerlerinin onun şahsında İslâmî bir hüviyete büründürülerek yeni hüviyetler kazandıkları, onları yeni değerler sistemine adapte ettikleri görülmektedir.

Kaynakça

- el-Hatîb et-Tebrîzî (1992). *Dîvânu Antera, Dâru'l-kitâb el-Arabî*, Beyrut.
- Dîvânu Evs b. Hacer (1980). tahk. Muhammed Yusuf Necm, Dâru Beyrut.
- Dîvânu Hassân b. Sâbit, (t.y.). şerh Ömer Faruk et-Tabba', Dâru'l-Erkam b. Ebî'l-Erkam, Beyrut.
- Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî (1997). tahk. Mecîd Tarrâd, Dâru Sadir, Beyrut.
- Dîvânu Zuheyr b. Ebî Sulmâ (1988). şerh Ali Hasan Fâ'ûr, Dâru'l-kutub el-İlmiyye, Beyrut.
- Divanu'l-Aşa Meymûn b. Kays (t.y.). şerh Muhammed Huseyn, el-Matbaa en-Nemûzeciyye.
- Dîvânu'l-Hansâ (2004). Hamdû Tammâs, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut.
- Dîvânu'l-Hutay'a (t.y.). Hamdû Tammâs, Dâru'l-ma'rife, Beyrut.
- Ebu Ali Ahmed b. Muhammed b. el-Hasen el-Merzûkî (1424). Şerhu Dîvânî'l-Hamâse li Ebî Temmâm, Dâru'l-kutub el-İlmiyye, Beyrut.
- Mustafa Fayda, "Câhiliye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1993.
- İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab, tahk. A. A. El-Kebir, M. A. Hasebullah, H. M. Eş-Şâzelî, Dâru'l-meârif, Kahire

- el-İsfehânî, Ebu'l-Ferec Ali b. El-Huseyn (2008). *el-Egâni*, tahk. İbrahim es-Seâfîn, Bekr Abbâs, Dâru Sadir, Beyrut.
- Hafacî (1992). *el-Hayatu'l-Edebiyye fi'l-Asri'l-Câhilî*, Dâru'l-cîl, Beyrut.
- İbn Fâris, er-Râzî Ebû'l-Hasan Ahmed (1993). *es-Sâhibiyyu fi Fikhi'l-Lugati'l-Arabîyye ve Sunenu'l-Arab fi e'lâmiha*, thk. Ömer Faruk et-Tabbâ', Mektebetu'l-Meârif, Beyrut.
- Kudâme b. Cafer (1302). Ebû'l-Ferec, Nakdu'ş-şi'r, Matbaatu'l-cevâib, Kostantiniyye.
- Efendioğlu M. (2005). "Muhadramûn" *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, (DİA), İstanbul.
- Muhammed Tâhir Dervîş, *Hassân b. Sâbit*, Dâru'l-meârif, Mısır, ts.

- ¹ el-İsfehânî, Ebu'l-Ferec Ali b. El-Huseyn, *el-Egâni*, tahk. İbrahim es-Seâfîn, Bekr Abbâs, Dâru Sadir, Beyrut 2008, c. IV, s. 106, c. XVI, s. 150
- ² Câhiliye kelimesi İslâm öncesi dönemi, bu dönemin sosyal, kültürel, dini ve hukukî yapısını ifade eden bir kelime olup İslâmî dönemi ondan ayırt etmek için kullanılmıştır. Bkz. İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, tahk. A. A. El-Kebir, M. A. Hasebullah, H. M. Eş-Şâzelî, Dâru'l-meârif, Kahire, c. I, s. 714; Mustafa Fayda, "Câhiliye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1993, c. VII, s. 17-19.
- ³ İbn Fâris, er-Râzî Ebû'l-Hasan Ahmed, *es-Sâhibiyyu fi Fikhi'l-Lugati'l-Arabîyye ve Sunenu'l-Arab fi e'lâmiha*, thk. Ömer Faruk et-Tabbâ', Mektebetu'l-Meârif, Beyrut, 1993, s. 90-91; Hafacî, *el-Hayatu'l-Edebiyye fi'l-Asri'l-Câhilî*, Dâru'l-cîl, Beyrut 1992, s. 466; Muhammed Tâhir Dervîş, *Hassân b. Sâbit*, Dâru'l-meârif, Mısır, ts., s. 75; Mehmet Efendioğlu, "Muhadramûn" *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, (DİA), İstanbul 2005, c. XXX, s. 395-396.
- ⁴ Dîvânu Hassân b. Sâbit, şerh Ömer Faruk et-Tabba', Dâru'l-Erkam b. Ebî'l-Erkam, Beyrut, s. 13, 17, 49, 56, 59, 78, 84, 109, 168, 169; Dîvânu Ka'b

- b. Mâlik el-Ensârî, tahk. Mecîd Tarrâd, Dâru Sadir, Beyrut 1997, s. 35, 37, 42, 45, 79, 99
- ⁵ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 59, 60; Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 42, 56, 96, 106
- ⁶ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 111
- ⁷ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 49, 54, 58, 59, 61, 78, 84, 143, 170, 172, 206; Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 20, 68, 95, 105, 108
- ⁸ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 59; Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 35, 37, 96, 100.
- ⁹ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 89
- ¹⁰ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 50, 102, 110, 134, 169; Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 25, 111.
- ¹¹ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 12, 13, 17, 114, 133, 143, 152, 159, 169; Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 21, 42, 47, 53, 60, 82, 113.
- ¹² Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 110, 200; Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 104
- ¹³ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 44.
- ¹⁴ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 58; Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 111.
- ¹⁵ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 57; Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 45
- ¹⁶ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 13, 50, 51, 59
- ¹⁷ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 59
- ¹⁸ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 13
- ¹⁹ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 13.
- ²⁰ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 25.
- ²¹ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 35
- ²² Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 94
- ²³ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 98
- ²⁴ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 57
- ²⁵ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 107
- ²⁶ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 58
- ²⁷ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 35
- ²⁸ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 35
- ²⁹ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 79
- ³⁰ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 111
- ³¹ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 111
- ³² Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 111
- ³³ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 111
- ³⁴ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 111
- ³⁵ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 113
- ³⁶ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 12.
- ³⁷ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 14
- ³⁸ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 51

- ³⁹ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 54.
- ⁴⁰ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 57.
- ⁴¹ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 59.
- ⁴² Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 232-233
- ⁴³ Dîvânu Ka'b b. Mâlik, s. 48.
- ⁴⁴ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 47
- ⁴⁵ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 43
- ⁴⁶ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 49.
- ⁴⁷ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 14
- ⁴⁸ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 59.
- ⁴⁹ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 54.
- ⁵⁰ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 18.
- ⁵¹ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 78.
- ⁵² Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 56-57
- ⁵³ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 59-60.
- ⁵⁴ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 168
- ⁵⁵ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 44
- ⁵⁶ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 33.
- ⁵⁷ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 25.
- ⁵⁸ Kudâme b. Cafer, Ebû'l-Ferec, Nakdu'ş-şi'r, Matbaatu'l-cevâib, Kostantiniyye, 1302, s. 20-21. 213
- ⁵⁹ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 25.
- ⁶⁰ Dîvânu'l-Hansâ, Hamdû Tammâs, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 2004, s. 45-48.
- ⁶¹ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 45
- ⁶² Kudâme b. Cafer, Ebû'l-Ferec, Nakdu'ş-şi'r, s. 21.
- ⁶³ Dîvânu Antera, el-Hatîb et-Tebrîzî, Dâru'l-kitâb el-Arabî, Beyrut 1992, s. 122.
- ⁶⁴ Dîvânu Zuheyr b. Ebî Sulmâ, şerh Ali Hasan Fâ'ûr, Dâru'l-kutub el-İlmiyye, Beyrut 1988, s. 91.
- ⁶⁵ Divanu'l-Aşa Meymûn b. Kays, şerh Muhammed Huseyn, el-Matbaa en-Nemûzeciyye, s. 33.
- ⁶⁶ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 58.
- ⁶⁷ Dîvânu'l-A'şâ Meymûn b. Kays, s. 29
- ⁶⁸ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 28.
- ⁶⁹ Kudâme b. Cafer, Nakdu'ş-şi'r, s. 20-21.
- ⁷⁰ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 68
- ⁷¹ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 82.
- ⁷² Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 94.
- ⁷³ Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî, s. 111.

-
- ⁷⁴ Dîvânu Evs b. Hacer,tahk. Muhammed Yusuf Necm, Dâru Beyrut 1980,Beyrut, s. 91.
- ⁷⁵ Adı Hanzala b. eş-Şarkî'dir, Benû'l-Kayn b. Cesr'e mensuptur, savaşçı, isyancı (sa'lûk) şairlerdendi, İslâmî döneme erişmiştir. Bkz. el-İsfehânî, el-Egânî, c. XIII, s. 5-10.
- ⁷⁶ Ebu Ali Ahmed b. Muhammed b. el-Hasen el-Merzûkî, Şerhu Dîvânî'l-Hamâme li Ebî Temmâm, Dâru'l-kutub el-İlmiyye, Beyrut 1424, c. II, s. 1118-1119.
- ⁷⁷ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 13.
- ⁷⁸ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 50-51.
- ⁷⁹ Dîvânu Zuheyr, s. 55.
- ⁸⁰ Dîvânu'l-A'şâ, s. 97.
- ⁸¹ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 57.
- ⁸² Kademe b. Cafer, Nakdu'ş-şî'r, s. 24; Dîvânu'l-Htay'a, Hamdû Tammâs, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, s. 40.
- ⁸³ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 109
- ⁸⁴ Dîvânu Hassân b. Sâbit, s. 50.